

4.12.2020

EOAK/3730/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Heli Karjalainen-Michael

LAPSEN KIIREELLINEN SIJOITUS JA RAJOITUSTOIMENPITEET

1 KANTELU

Kantelija arvosteli sote-yhteistoiminta-alueen sosiaaliviranomaisen menettelyä hänen lapsensa lastensuojeluun liittyvässä asiassa.

Kantelijan mukaan hänen lapsensa sijoitettiin kiireellisesti lastensuojelulaitokseen seurauksena siitä, että hän oli epäiltynä rikoksesta. Kirjoituksessaan kantelija arvosteli kiireellisen sijoituksen perusteita, sekä sitä, että kantelijan mukaan poliisikuulusteluissa poliisi oli perustellut kiireellistä sijoitusta ”tutinnan turvaamisella”.

Kantelija kertoi kirjoituksessaan pitävänsä todennäköisenä, että kiireellinen sijoitus olisi tehty ”poliisin toiveesta ja lastensuojelulakiin perustumatta”. Kantelijan mukaan hänen lapsensa kiireellinen sijoitus lopetettiin poliisin esitutinnan päätyttyä.

Kirjoituksessaan kantelija arvosteli myös hänen lapselleen tehtyjä yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamista koskevia päätöksiä, jotka kantelijan näkemyksen mukaan myös oli tehty poliisin tutkinnallisista syistä.

Lisäksi kantelija arvosteli sitä, ettei hänen lapsensa juristille oltu ilmoitettu poliisin tai sosiaalitoimen puolesta lapsen olinpaikkaa. Sen sijaan lapselle oli annettu juristin käyntikortti, jotta lapsi voisi itse ottaa häneen yhteyttä.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys sote-yhteistoiminta-alueelta.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumien taustaa

Kantelijan lapsi oli osallisena tapahtumassa, josta sote-yhteistoiminta-alue vastaanotti tehtävällömoituksen x.x.2019 hätäkeskuksen ilmoittaessa asiasta. Sosiaaliviranomainen oli ilmoituksen saatuaan lähtenyt tapahtumapaikalle. Selvityksen mukaan kantelijan lapsi oli ollut ambulanssissa tarkistettavana ja hoitohenkilökunta oli kehottanut häntä menemään vielä myöhemmin terveyskeskukseen. Kantelun mukaan kantelijan lapsi oli käynyt terveyskeskuslääkärillä tarkistettavana, jolloin hänen psyykinen tilansa arvioitiin sellaiseksi, että hän voisi olla

kotioloissa. Saman päivän iltapäivällä sosiaalitoimesta oli vielä soitettu kantelijalle ja tarjottu tukea tilanteeseen. Kantelun mukaan hänen lapsensa oli onnettomuuden jälkeen viettänyt kotioloissa kolme päivää.

Selvityksen mukaan poliisilta saapui x.x.2019 sosiaalitoimeen tieto, jonka mukaan kantelijan lasta kuulusteltaisiin x.x. – x.x.2019 sattuneesta tapahtumasarjasta. Kuulusteluun osallistuivat asiakirjojen mukaan kantelijan ja hänen lapsensa lisäksi ainakin sote-yhteistoiminta-alueen kaksi sosiaalityöntekijää. Selvityksen mukaan kuulustelujen edetessä rikosnimike muuttui vakavammaksi ja poliisi hankki lapselle oikeusavustajan kuulustelutilaisuuteen. Selvityksestä kävi myös ilmi, että sosiaaliviranomainen sijoitti kantelijan lapsen kiireellisesti lastensuojeluyksikköön x.x.2019 poliisikuulustelun päättyttyä.

Kiireellisen sijoituspäätöksen teon yhteydessä kantelijalle ja hänen lapselleen ilmoitettiin, että lapsi viedään uudelleen terveyskeskukseen lääkärin arvioitavaksi. Terveyskeskuksen lääkäri arvioi tuolloin, ettei kantelijan lapsella ole akuuttia psykiatrista oireilua. Tämän jälkeen lapsi kuljetettiin hänen sijaishuoltopaikkaansa. Kirjausten ja sosiaalitoimen päätösten perusteella ilmeni vielä, että lapselle tehtiin kiireellisen sijoituksen alkamisen yhteydessä liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittamispäätös.

Lapsen asiakasasiakirjojen mukaan liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittamispäätökset lopetettiin x.x.2019. Sosiaalitoimi sai x.x.2019 poliisilta tiedon, ettei kantelijan lasta epäiltäisi enää rikoksesta ja, että hänen osaltaan tutkinta päättyisi. Myöhemmin samana päivänä sosiaalitoimi lopetti lapsen kiireellisen sijoituksen, jolloin hän pääsi palaamaan kotiinsa.

3.2 Kantelu ja tutkinnan rajaus

Kantelijan väitteet, joita tässä päätöksessä arvioidaan ovat kootusti seuraavat:

- Kiireellisen sijoituksen perusteet ja sijaishuoltopaikan valinta/sopivuus
- Yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen lainmukaisuus
- Liikkumisvapauden rajoittamista koskevan päätöksen lainmukaisuus
- Sosiaalitoimen menettely siinä, ettei lapsen oikeusavustajalle toimitettu lapsen yhteystietoja.

Keskeinen väite kantelussa liittyy siihen, että kantelijan mielestä sosiaalitoimi oli tehnyt hänen lapsensa kiireellisen sijoituksen ja rajoittamispäätökset poliisin esitutkinnallisista syistä. Kantelija on kantelukirjoituksessaan lainannut sosiaalitoimen tekemiä päätöksiä ja korostanut poliisin ohjeita, jotka osittain sisältyvät myös sosiaalitoimen tekemien päätösten perusteluihin. Kantelija on sitä mieltä, etteivät päätökset ole perustuneet lastensuojelulakiin vaan pikemminkin poliisin ohjeistukseen.

Kysymyksessä olevat päätökset (kiireellinen sijoitus, yhteydenpidon rajoittaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen) ovat sellaisia, joista

lastensuojelulain 89 §:n mukaan huoltaja (kantelija) on saanut hakea muutosta hallintotuomioistuimelta päätöksiin liitettyjen muutoksenhakuhjelmien mukaisesti.

Sosiaalihuollon asiakkaan ensisijainen oikeusturvakeino on hakea muutosta häntä koskevaan päätökseen siihen liitetyn muutoksenhakuhjelmien tai valitusosoituksen mukaisella tavalla. Oikeusasiamies ei voi muuttaa tai kumota viranomaisen ratkaisuja tai toimia asiassa ylimääräisenä muutoksenhakuelimenä tai vaihtoehtona muutoksenhauille.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on Suomen perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että viranomainen tai muu julkista tehtävää hoitava noudattaa lakia ja toimii harkintavaltansa puitteissa. Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten valvottava on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jollei tuota harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin. Vakiintuneesti oikeusasiamies ei tutki asiaa, joka on mahdollista saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Saadun tiedon mukaan kantelija ei ole valittanut kantelussa kyseessä olevista päätöksistä hallintotuomioistuimeen.

Koska asiassa on kysymys lapsen ja hänen läheistensä perusoikeuksien kannalta merkittävästä menettelystä, jolla voi olla tätä yksittäistä asiaa laajempaakin merkitystä, päätin ottaa tutkittavakseni, onko sosiaaliviranomainen toiminut harkintavaltansa puitteissa päätöksiä tehdessään.

3.3 Kiireellinen sijoitus

Lapsen kiireellisestä sijoituksesta on säädetty lastensuojelulain 38 §:ssä. Säännöksen mukaan, jos lapsi on lastensuojelulain 40 §:ssä mainituista syistä välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.

Lastensuojelulain 39 §:n mukaan, kun peruste kiireelliselle sijoittamiselle on lakannut tai sijoitus on rauennut jäljempänä 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa, 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan on välittömästi tehtävä päätös kiireellisen sijoituksen lopettamisesta.

Lastensuojelulain 40 §:n mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Kantelijan kirjoituksen mukaan poliisikuulusteluissa poliisi oli perustellut lapsen kiireellistä sijoitusta tutkinnan turvaamisella. Lisäksi kantelijan mielestä peruste, jonka mukaan sijaishuolto paikan tulee vastata aggressiivisesti käyttäytyvän ja psyykkisesti vakavasti oireilevan lapsen tarpeisiin, oli pätemätön, sillä kantelijan mukaan hänen lapsensa

käyttäytyi rauhallisesti. Kantelijan mukaan hänen lapsensa ei saanut ”psykologista apua” laitoksessa.

Sosiaalityöntekijän antaman selvityksen mukaan sosiaalitoimi on käynyt keskustelun x.x.2019 pidetyn poliisikuulustelun jälkeen kantelijan lapsen lastensuojelullisesta tilanteesta. Selvityksessä todettiin, että ”Huomioimme sosiaalihuollon tiedossa aiemmin olleen lastensuojelutilanteen (10/18) arvioidessamme x.x.2019 tilannetta”.

Selvityksen mukaan sosiaaliviranomainen oli päätenyt lapsen kiireelliseen sijoitukseen ”ainoana mahdollisena [lapsen] kokonaisvaltaisen tilanteen turvaavana vaihtoehtona; ottaen huomioon psyykkisen tilanteen kuormittavuus, hänen reaktioidensa ennakoimattomuus kriisitilanteessa, sekä etunsa siinä, että x.x. – x.x. yön tapahtumien tosiasiallinen kulku selviää”. Selvityksestä ilmeni myös, että sosiaalitoimen näkemyksen mukaan kyseessä oli ennen kaikkea lapsen psyykkisen ja fyysisen terveyden turvaaminen.

Selvityksessä todettiin vielä, että ”Tilanteessa, jossa nuori ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, eikä häntä voida tätä syystä vangita tutkinnan ajaksi, on nuoren terveyden kannalta ollut välttämätöntä sijoittaa hänet lastensuojelulaitokseen”.

Sosiaalitoimen selvityksessä todettiin, että sijaishuolto paikka valikoitui sillä perusteella, että ”sijaishuoltoyksiköllä on riittävästi psykiatrista osaamista kohdatessaan lapsia ja nuoria, jotka ovat kokeneet traumaattisia kokemuksia”. Sosiaaliviranomainen katsoi tuolloin, että lastensuojeluyksikössä oli riittävästi edellä mainitun kaltaista osaamista ja että kantelijan lapsen kohdalla mainittu osaaminen vastaisi lapsen tarpeita.

Kuten edellä kohdassa 3.2 on todettu, eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomainen noudattaa lakia ja toimii harkintavaltansa puitteissa. Oikeusasiamies ei voi puuttua sellaiseen viranomaisen menettelyyn, jonka se on tehnyt sille laissa kuuluvan harkintavallan rajoissa.

Minulle annetusta lausunnosta ja liitteenä olevista asiakirjoista ilmenee, että kantelijan lapsen kiireellinen sijoitus vastasi sitä ajanjaksoa, jolloin poliisi tutki asiaa (x.x.2019 – x.x.2019). Lapsen asiakirjoista kävi myös ilmi, että poliisi ilmoitti sosiaalitoimen yhteydenoton johdosta (x.x.2019) ettei lasta enää epäillä rikoksesta ja tutkinta hänen osalta päättyi. Samana päivänä sosiaalitoimi ilmoitti laitokseen, lapsen äidille sekä lapselle itselleen kiireellisen sijoituksen päättymisestä.

Totean, että kiireellisestä sijoituksesta päättää lastensuojelulain 38 §:n mukaan 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. Toimivaltainen viranomainen päättämään lapsen kiireellisestä sijoituksesta (30 päivää) on siis sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä viranhaltija, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Sosiaaliviranomaisen tulee lastensuojelun tehtäviä hoitaessaan noudattaa lastensuojelua koskevaa lainsäädäntöä.

Lastensuojelulain mukainen menettely on erillinen poliisille kuuluvasta rikoksen selvittämisestä. Poliisin tutkinnalliset syyt eivät ole lastensuojelulain mukainen peruste lain tarkoittamille lastensuojelun toimenpiteelle, eikä poliisilla ole toimivaltaa päättää lastensuojelun toimenpiteistä tai ohjata niiden toteuttamista. Kiireellisen sijoituksen perusteena eivät voi siten olla poliisin suorittamaan esitutkintaan liittyvät syyt.

Kun poliisi tutkii rikosta, jossa epäiltynä on lapsi, lastensuojelun on tästä tiedon saatuaan pyrittävä yhteistyöhän poliisin kanssa ja selvitetävä lapsen mahdollinen lastensuojelullinen tarve. Lastensuojelulain 38 §:n mukaan lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, mikäli lapsi on lastensuojelulain 40 §:ssä mainituista syistä välittömästi vaarassa. Lastensuojelulain mukaan kiireellisen sijoituksen perusteena ei voi siten olla esitutkinnan turvaaminen edes silloin, kun rikoksesta epäiltyyn ei voida kohdistaa jotakin tiettyä rikosprosessuaalista pakkokeinoa esimerkiksi siitä syystä, että lapsi on alle 15-vuotias. Lasta ei siis voida sijoittaa kiireellisesti, jolleivät lastensuojelulain edellytykset kiireellisestä sijoituksesta täyty.

Totean myös, että kiireellisen sijoituksen lopettamisesta on tehtävä päätös siten kuin lastensuojelulain 39 §:ssä asiasta säädetään.

Koska sijaishuoltopaikasta päättäminen kuuluu sosiaaliviranomaisen harkintavaltaan, totean sen sopivuuden arvioinnista vielä yleisellä tasolla, että lastensuojelulain 50 §:n mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää muun muassa erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin.

Sote-yhteistoiminta-alue on lausunnossaan ja selvityksessään todennut, että kiireellisen sijoituksen syynä ja perusteena on ollut turvata lapsen ja muiden henkilöiden terveys sekä turvallisuus. Asiassa annetun selvityksen perusteella ei voitu siten osoittaa, että lapsen kiireellinen sijoitus olisi tehty esitutkinnallisista syistä poliisin ohjauksesta.

Sikäli kuin kantelu koski lapsen sijaishuoltopaikkaa, totean saamani selvityksen perusteella, että sosiaaliviranomainen on kiireellisen sijoituksen tilanteessa valinnut sijaishuoltopaikan, jonka se on tuolloin käytössään olleiden tietojen perusteella arvioinut vastaavan parhaiten lapsen tarpeisiin. Edellä mainituista syistä katson, että sote-yhteistoiminta-alueen sosiaaliviranomaiset ovat toimineet asiassa lastensuojelulaista ilmenevän harkintavaltansa puitteissa.

3.4 Lastensuojelulain mukaisista rajoitustoimenpiteistä

Vuonna 2019 voimassa olleen lastensuojelulain 64 §:n mukaan laitoshuoltona järjestettävän sijaishuollon aikana lapseen sai laissa mainittujen 65–73 §:n nojalla kohdistaa rajoitustoimenpiteitä vain siinä määrin kuin sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muun mainituissa säännöksissä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii. Toimenpiteet oli toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen.

Sittemmin rajoitustoimenpiteiden käytön yleisistä edellytyksistä on

säädetty aiempaa yksityiskohtaisemmin lastensuojelulaissa. Uusi säännös 61 a § on tullut voimaan x.x.2020. Säännöksen mukaan lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoituksia saadaan käyttää vain, jos:

- 1) rajoitus on lapsen edun mukainen sekä oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden;
- 2) rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja tarkoitukseen sopiva;
- 3) rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman taikka muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi;
- 4) rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden;
- 5) lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta; ja
- 6) muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia.

Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käytön keskeisenä tavoitteena on pyrkiä turvaamaan huostaanoton tarkoituksen toteutuminen ja lapsen tai toisen henkilön suojaaminen. Rajoitustoimenpiteitä käytettäessä puututaan välttämättömissä määrin perustuslain turvaamiin lapselle kuuluviin perusoikeuksiin.

Harkittaessa rajoitustoimenpiteiden käyttöä, on aina arvioitava yksilöllisesti, missä laajuudessa kulloinkin on välttämätöntä puuttua lapsen perusoikeuksiin. Rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää vain lastensuojelulain tarkoittamissa tilanteissa ja laissa säädetyillä edellytyksillä.

3.4.1 Asiassa annettu selvitys

Saamani selvityksen mukaan poliisi piti tärkeänä sitä, että lapsen yhteydenpitoa rajoitetaan kantelijaan ja muihin läheisiin tutkinnan aikana. Selvityksessä kerrottiin, että sosiaalitoimen poliisilta saaman tiedon mukaan kantelijaa kuultiin lapsen asiassa todistajana. Selvityksessä todettiin, että ”poliisi kielsi [lasta] ja äitiä olemasta yhteydessä toisiinsa”.

Selvityksen mukaan poliisi otti lapsen puhelimen haltuunsa tutkinnallisista syistä. Poliisin myös kertoi sosiaalitoimelle, että he aikoivat olla yhteydessä erääseen lapsen ystävään, mikä vuoksi mainittu ystävä ei voinut olla yhteydessä lapseen. Selvityksessä todettiin vielä, että kuulusteluissa poliisi ”kehotti [lasta] jättämään kaikenlaisen yhteydenpidon muihin läheisiin”.

Selvityksen perusteella sosiaalitoimi on ilmeisesti katsonut perusteen rajoittamispäätöksille olleen myös se, että kantelijan lapsi olisi pystynyt kertomaan ”tapahtumat sellaisina kuin ne ovat tapahtuneet, eivätkä ne sekoitu millään tavoin”.

Selvityksen mukaan lapsella oli kuitenkin mahdollisuus olla valvotusti yhteydessä muihin henkilöihin, huoltajaa lukuun ottamatta.

3.4.2 Yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen arviointi

Kantelijan näkemyksen mukaan hänen lapselleen tehty yhteydenpidon rajoituspäätös oli lainvastainen, sillä päätöksen perusteluista kantelijan mielestä ilmeni, että päätös perustui poliisin ohjeistukseen.

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan lastensuojelulain 63 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheistensä kanssa, ja jos:

- 1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai
- 2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai
- 3) rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka
- 4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuin edellytyksin saadaan:

- 1) rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään;
- 2) rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai -välineitä käyttäen;
- 3) lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys; sekä
- 4) ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä.

Säännöksen tarkoittama yhteydenpito-oikeuden rajoittaminen on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä ja ihmisoikeussopimuksissa turvattun yksityiselämän, perhe-elämän ja luottamuksellisen viestin suojan kannalta. Yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön. Lapsen oikeus pitää yhteyttä perheeseensä on lapsen ihmisoikeus.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artikla turvaa niin lapsen oikeutta yhteydenpitoon kuin lapsen vanhempien tai muiden läheisten oikeutta pitää yhteyttä lapseen.

Käytössäni olleista lapsen sosiaalitoimen asiakasasiakirjoista ilmenee, että sosiaalitoimi oli keskustellut poliisin kanssa lapsen ja kantelijan yhteydenpidon rajoittamisesta. Lapsen asiakirjoihin oli x.x.2019 kirjattu ”Poliisi ohjeistanut, että [lapsi] ei saa olla missään yhteydessä äitinsä

kanssa, koska [lapsen] äiti on todistaja asiassa, jossa [lapsi] on epäiltynä”.

Lisäksi kantelijan lapselle tehdyssä yhteydenpidon rajoittamista koskevassa päätöksessä ajalle x.x. – x.x.2019 todettiin, että ”Yhteydenpidon rajoituksella on tavoitteena turvata poliisitutkinta sitä haittaavilta vaikutteilta”. Yhteydenpidon rajoituspäätöksessä ei oltu viitattu muihin edellä mainittuihin lastensuojelulain edellytyksiin, joiden täyttyessä lapsen ja hänelle läheisen henkilön yhteydenpitoa olisi ollut mahdollista rajoittaa. Mainittuja lastensuojelulain mukaisia perusteita rajoituspäätöksen tekemiselle ei mielestäni myöskään tuotu selkeästi esille sosiaalitoimen antamassa selvityksessä.

Sen sijaan sosiaalitoimen antamassa selvityksessä viitattiin poliisin asiassa antamaan ohjeistukseen. Käsitykseni on, että sosiaalitoimen esittämä rajoittamispäätöksen perustelu, jonka mukaan asioiden taantumakulun muuttumaton ja totuuden mukainen kertominen poliisille palvelisi nuoren etua ja tukisi psyykkistä eheyttä raskaassa tilanteessa, viittaa ennemmin esitutinnan turvaamiseen kuin lastensuojelulaissa säädettyihin yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiin.

Käsitystäni siitä, että yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös oli tehty poliisin ohjeistuksesta lastensuojelulain vastaisesti tukee myös se, miten rajoitus oli päättynyt. Lapsen asiakirjoissa (x.x.2019) on todettu asiasta seuraavaa: ”Tutkijan mukaan [lapsen] ... yhteydenpito rajoitus voidaan poliisin mukaan purkaa, koska tutkinnallisesti ei ole enää aihetta rajoittaa yhteydenpitoa. Tutkijan mukaan [lapsi] voi olla yhteydessä läheisiinsä ja tavata läheisiään lastensuojeluyksikössä.”

Poliisin ilmoituksen (x.x.2019) jälkeen yhteydenpidon rajoitus oli päätetty. Sosiaalitoimi otti tuolloin yhteyttä lastensuojelulaitokseen. Asiasta on tehty seuraava kirjaus: ”Poliisitutkinta on kertonut, että rajoituspäätös on tutkinnan osalta aiheeton”.

Korostan, että lastensuojelulaissa on säädetty yhteydenpidon rajoittamisen yleisistä ja erityisistä edellytyksistä. Poliisilla ei siten ole toimivaltaa päättää lastensuojelun toimenpiteistä tai ohjata niiden toteutumista. Esitutkinnalliset perusteet tai esimerkiksi poliisin pyyntö ei oikeuta rajoittamaan lapsen ja hänelle läheisen henkilön yhteydenpitoa, lastensuojelulain nojalla, jollei lastensuojelulaissa yhteydenpidon rajoittamiselle säädetty edellytykset täyty. Poliisin on turvattava esitutkinta oman toimivaltansa puitteissa ja poliisin toimintaan sovellettavan lainsäädännön mukaisesti.

Asiaa tutkiessani havaitsin vielä, että yhteydenpidon rajoituspäätöksessä oli mainittu ”Henkilö/henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu” kohdassa lapsen äiti sekä kaverit.

Totean, että yhteydenpidon rajoitus on tehtävä lastensuojelulain mukaan siten, että päätöksessä mainitaan se lapselle läheinen henkilö, kehen lapsen yhteydenpitoa rajoitetaan. Tätä asiaan osallista henkilöä tulee kuulla ennen päätöksentekoa siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei kuulematta jättämiselle ole jokin laissa säädetty peruste. Asiaan osalliselle on myös lähetettävä päätös tiedoksi muutoksenhakuohjein.

Yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä ei siten voi tehdä lapselle yksilöimättä henkilöitä, joihin rajoitus kohdistuu.

Mikäli yhteydenpito järjestetään selvityksessä kuvatulla tavalla valvotusti, asiassa on tehtävä yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös, mikäli asiaan osalliset ovat erimielisiä yhteydenpidon toteuttamisesta.

Kiinnitin huomiotani vielä päätösten perusteluihin kuulematta jättämisestä ja mielipiteen selvittämättä jättämisestä. Päätöksen kohdassa ”Selvitys siitä, miten kuulemisista on ilmoitettu asianosaisille” todettiin, että ”Asiassa ei ole ennen päätöstä kuultu asianosaisia, ettei poliisitutkinta vaarannu”. Myös kohtaan ”Selvitys siitä, minkä vuoksi kuuleminen tai lapsen mielipiteen selvittäminen on jätetty suorittamatta” oli kirjoitettu ”Lastensuojelun rajoituspäätöksistä ei ole ennen rajoituspäätöksiä kuultu asianosaisia, ettei kuulemisen vuoksi poliisitutkinta vaarannu”.

Korostan, että yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä on kuultava asiaan osallisia siten, kuin hallintolain 34 §:ssä säädetään. Kuuleminen voidaan jättää tekemättä, jos hallintolain 34 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Kiireellisissäkin tilanteissa tulisi kuitenkin pyrkiä selvittämään asiaan osallisten, erityisesti lapsen mielipide siten kuin lastensuojelulain 20 §:ssä säädetään.

Korostan, että asiaan osallisia ei voi jättää kuulematta sosiaaliviranomaisen valmistelemasta yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä poliisin tutkinnallisten syiden perusteella.

Edellä todetun perusteella katson, että lapsen yhteydenpitoa kantelijan ja muihin lapselle läheisiin henkilöihin, kuten lapsen ystäviin, on rajoitettu poliisin pyynnöstä. Rajoituksille ei ole esitetty lastensuojelulain mukaisia perusteita. Sen sijaan asiakirjamerkintöjen perusteella rajoituksen tavoite on ollut esitutinnan turvaaminen. Katson, että sote-yhteistoiminta-alueen sosiaaliviranomainen on toiminut kantelijan lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta päättäessään lainvastaisesti.

Kiinnitän sote-yhteistoiminta-alueen huomiota edellä sanottuun.

3.4.3 Liikkumisvapauden rajoittamista koskevan asian arviointi

Kantelija kertoi näkemyksensä, että hänen mielestään lapsen liikkumisvapauden rajoittamispäätös oli tehty lainvastaisesti, sillä päätöksen perusteluissa mainittiin, että se oli tehty poliisitutinnan ajaksi.

Lastensuojelulain 69 §:n mukaan lapselle saadaan, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja jos se on lapsen edun mukaista, asettaa määräajaksi kielto poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista, jos:

- 1) lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveystään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään;
- 2) lapsi käyttäytyy laitoksessa 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla; tai

3) rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.

Minulle toimitettujen asiakirjojen perustella kantelijan lapsen liikkumisvapautta on päätöksellä rajoitettu x.x.2019 – x.x.2019.

Sote-yhteistoiminta-alue perusteli selvityksessään yleisesti lapselle tehtyjä rajoituspäätöksiä sillä, että poliisi oli kieltänyt kantelijaa ja hänen lastaan olemasta yhteydessä toisiinsa. Lapselle tehdyssä päätöksessä kuitenkin todetaan, että ”Liikkumisvapauden rajoittaminen on välttämätöntä, sillä näin varmistetaan lapsen turvallisuus psyykkisesti kuormittavassa tilanteessa. Liikkumisvapauden rajoittaminen on poliisitutkinnan ajaksi välttämätöntä, ettei poliisitutkinta vaarannu”.

Kantelijan lapsen asiakasasiakirjoista kävi ilmi, että poliisin tutkija on ilmoittanut x.x.2019 sosiaalitoimelle ettei lapsen liikkumisvapauden rajoituspäätöstä ole enää syytä jatkaa.

Nähdäkseni kantelijan lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen on hänelle tehdyn päätöksen mukaan kuitenkin päättynyt jo x.x.2019.

Totean, että liikkumisvapautta koskevan rajoituksen tarkoituksena on suojata lasta sellaiselta lapsen omalta käytökseltä, joka vahingoittaa vakavasti hänen hoitoaan ja huoltoaan. Lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa ainoastaan silloin, kuin edellä mainitut lastensuojelulain edellytykset täyttyvät.

Asiassa annetun selvityksen perusteella kantelijan lapselle tehtyä liikkumisvapauden rajoittamispäätöstä ei nähdäkseni ole perustelu siten kuin lastensuojelulain 69 §:ssä edellytetään. Kuten edellä olen todennut kohdassa 3.4.2, sosiaalitoimen peruste rajoittamispäätöksille, jonka mukaan asioiden tapahtumakulun muuttumaton ja totuuden mukainen kertominen poliisille palvelisi nuoren etua ja tukisi psyykkistä eheyttä, viittaa annetun selvityksen valossa siihen, että myös liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen taustalla on ollut esitutkinnan turvaaminen.

Lisäksi havaitsin päätökseen tehdyistä kirjauksista liikkumisvapauden rajoittamispäätöksessä seuraavaa. Kohtaan ”Selvitys siitä, miten kuulemisesta on ilmoitettu asianosaisille” oli merkitty ”Päätöksestä liikkumisvapauden rajoittamisesta ei ole kuultu huoltajaa eikä lasta, ettei poliisitutkinta lastensuojelun päätöksistä kuulemisen vuoksi vaarannu, eivätkä ne vaikuta tutkintaa”. Samoin oli todettu päätöksen kohdassa ”Selvitys siitä, minkä vuoksi kuuleminen tai lapsen mielipiteen selvittäminen on jätetty suorittamatta”.

Korostan, että myös liikkumisvapauden rajoittamista koskevasta päätöksestä on kuultava asiaan osallisia siten, kuin hallintolain 34 §:ssä säädetään. Kuuleminen voidaan jättää tekemättä, jos hallintolain 34 §:n 2 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät. Kiireellisissäkin tilanteissa tulisi kuitenkin pyrkiä selvittämään asiaan osallisten, erityisesti lapsen mielipide siten kuin lastensuojelulain 20 §:ssä säädetään.

Edellä todetun perusteella käsitykseni on, että sosiaalitoimen tekemän liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen tarkoituksena on ainakin osittain ollut poliisitutkinnan turvaaminen. Sen vuoksi kiinnitän sote-yhteistoiminta-alueen sosiaaliviranomaisen huomiota siihen, että liikkumisvapauden rajoittaminen on sallittua vain lastensuojelulaissa säädetyillä perusteilla. Lastensuojelulaissa ei ole säännöksiä lapsen liikkumisvapauden rajoittamisesta poliisin esitutkinnan turvaamiseksi.

Kiinnitän sote-yhteistoiminta-alueen vakavaa huomiota edellä sanottuun.

3.5 Muut kantelussa esitetyt asiat

Kantelijan mukaan hänen lapsensa juristi oli kysynyt lapsen olinpaikkaa kantelijalta kolme päivää kiireellisen sijoituksen tekemisestä. Kantelija arvosteli sitä, ettei poliisi tai sosiaalitoimi ollut ilmoittanut juristille lapsen olinpaikkaa kiireellisen sijoituksen aikana.

Asiassa annetun selvityksen mukaan kantelijan lapsen kiireellinen sijoitus on toimeenpantu poliisikuulustelujen päätyttyä x.x.2019, jolloin poliisin hankkima lapsen oikeusavustaja oli jo poistunut kuulustelupaikalta. Selvityksen mukaan lastensuojelulla ei ollut oikeusavustajan yhteystietoja, sillä hän antoi ne ainoastaan lapselle. Selvityksessä todetaan vielä, että tieto kiireellisestä sijoituspaikasta ja lapsen olinpaikasta annettiin poliisille samana päivänä.

Laitoksen päivittäiskirjauksiin tutustuessani en pystynyt havaitsemaan, että kantelijan lapsi olisi halunnut olla yhteydessä muihin kuin kantelijaan tai ystäväänsä. Näin ollen – ja koska kantelijan lapsella oli koko ajan kuitenkin hallussaan asiamiehensä yhteystiedot – en asiassa annetun selvityksen perusteella voinut havaita, että sosiaalitoimi olisi toiminut asiassa lainvastaisesti. Asia ei sen vuoksi anna aiheutta minun puoleltani enempään.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän sote-yhteistoiminta-alueen huomiota kohdassa 3.3 kiireellisestä sijoituksesta, kohdassa 3.4.2 yhteydenpidon rajoittamisesta, kohdassa 3.4.3 liikkumisvapauden rajoittamisesta, sekä asiaan osallisten kuulemisesta ja mielipiteen selvittämisestä sanottuun. Kirjoitus ei anna aiheutta puoleltani muuhun.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni sote-yhteistoiminta-alueelle.